

ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΣΥΝΘΕΤΙΚΗ ΟΜΙΛΙΑ

Οι Έξι Πίνακες Χαράξεως: Δύο Παραδόσεις, Μία Τεκτονική Πορεία

Emulation και Σκωτικού Τύπου στους Βαθμούς του Μαθητή, του Εταίρου και του Τέκτονος Διδασκάλου

*Συγκριτική, ιστορική, συμβολική και φιλοσοφική σύνθεση
Κείμενο ομιλίας και μελέτης*

Κεντρική ιδέα

Οι έξι Πίνακες Χαράξεως μπορούν να διαβαστούν ως μία ενιαία παιδαγωγική πορεία: από την κατεργασία του χαρακτήρα, στην καλλιέργεια της διάνοιας και από εκεί στη σοφία, την πιστότητα και την παρακαταθήκη. Οι δύο εικονογραφικές παραδόσεις δεν αναιρούν η μία την άλλη· φωτίζουν διαφορετικές πλευρές του ίδιου τεκτονικού έργου.

Δομή της ομιλίας

1. Προοίμιο — ο Πίνακας ως αρχιτεκτονική της συνείδησης
2. 1. Γιατί υπάρχουν διαφορετικοί Πίνακες Χαράξεως
3. 2. Ο Μαθητής στις δύο παραδόσεις — από την ύλη στην αυτοκυριαρχία
4. 3. Ο Εταίρος στις δύο παραδόσεις — από τη γνώση στην αυτογνωσία
5. 4. Ο Τέκτων Διδάσκαλος στις δύο παραδόσεις — από τη γνώση στη σοφία
6. 5. Η κρυφή ραχοκοκαλιά των έξι Πινάκων
7. 6. Από την αυτοκυριαρχία στην υπηρεσία
8. 7. Η τριβαθμιαία μεταμόρφωση: Δύναμη — Νόηση — Σοφία
9. 8. Ένα πρακτικό πρόγραμμα ζωής από τους έξι Πίνακες
10. Επίλογος — από το σύμβολο στον άνθρωπο

Προοίμιο — ο Πίνακας ως αρχιτεκτονική της συνείδησης

Σεβάσμιε Διδάσκαλε και αδελφοί,

Έξι Πίνακες Χαράξεως μπορούν να φαίνονται, στην πρώτη ματιά, σαν έξι διαφορετικές εικόνες. Αν όμως τους παρατηρήσουμε ως ενιαίο εκπαιδευτικό σύστημα, αποκαλύπτεται κάτι πολύ βαθύτερο: δεν έχουμε έξι ανεξάρτητες συλλογές συμβόλων, αλλά έξι διαφορετικές όψεις της ίδιας ανθρώπινης μεταμόρφωσης.

Η παράδοση Emulation και η σκωτικού τύπου εικονογραφία δεν χρειάζεται να ανταγωνιστούν η μία την άλλη. Μιλούν με διαφορετική οπτική γραμματική. Η πρώτη συχνά αναπτύσσει τα σύμβολα ως οργανωμένο τεκτονικό μάθημα γύρω από τον Ναό, τα εργαλεία, την Κλίμακα και τη θνητότητα. Η δεύτερη συμπυκνώνει διαφορετικές σχέσεις, προσθέτει ιδιαίτερη έμφαση στη σταδιακή αποκάλυψη, στην αυτογνωσία, στη Γεωμετρία και στην εσωτερική πορεία από την ύλη προς το Φως. Όταν τις τοποθετήσουμε δίπλα δίπλα, δεν χάνεται η ιδιαιτερότητά τους· αντιθέτως, διακρίνεται καθαρότερα το κοινό τεκτονικό τους ερώτημα: πώς οικοδομείται ο άνθρωπος;

1. Γιατί υπάρχουν διαφορετικοί Πίνακες Χαράξεως

Ο Πίνακας Χαράξεως δεν γεννήθηκε ως μουσειακό αντικείμενο. Η λειτουργία του ήταν παιδαγωγική. Η εικόνα επέτρεπε στη Στοά να μετατρέπει την τελετουργική εμπειρία σε στοχασμό και τον στοχασμό σε μνήμη. Με την πάροδο του χρόνου οι προσωρινές χαράξεις και οι συμβολικές διατάξεις αποκτούσαν σταθερότερες εικαστικές μορφές. Έτσι δημιουργήθηκαν διαφορετικές σχολές σχεδίασης και ερμηνείας.

Αυτό σημαίνει ότι η διαφορά ανάμεσα σε έναν Πίνακα Emulation και σε έναν Πίνακα Σκωτικού Τύπου δεν πρέπει να κρίνεται με το απλοϊκό ερώτημα «ποιος είναι ο σωστός;». Το σωστό ερώτημα είναι «ποια πλευρά της ίδιας τεκτονικής παιδείας φωτίζει ο καθένας;». Η πολυμορφία των Πινάκων θυμίζει την ίδια την αρχιτεκτονική: διαφορετικοί ρυθμοί μπορούν να υπηρετούν την ίδια αρχή της αναλογίας.

2. Ο Μαθητής στις δύο παραδόσεις — από την ύλη στην αυτοκυριαρχία

Στον πρώτο βαθμό και οι δύο παραδόσεις ξεκινούν από την πραγματικότητα ότι ο άνθρωπος είναι έργο σε εξέλιξη. Ο Ακατέργαστος Λίθος δεν είναι προσβολή της ανθρώπινης αξίας. Είναι δήλωση δυναμικού. Υπάρχει ύλη, υπάρχει δυνατότητα μορφής και υπάρχουν εργαλεία.

Στην Emulation η εικόνα αναπτύσσεται με ιδιαίτερη καθαρότητα γύρω από τον Rough Ashlar και τον Perfect Ashlar, τους τρεις μεγάλους στύλους, το Μωσαϊκό Δάπεδο, τις Καρδινάλιες Αρετές, τον Τόμο του Ιερού Νόμου, τον Γνώμονα και τον Διαβήτη, την Κλίμακα του Ιακώβ και την πορεία προς το Φως. Το μήνυμα είναι αρχιτεκτονικό: σχεδίασε τον χαρακτήρα σου, μέτρησέ τον και εργάσου.

Στον Πίνακα Σκωτικού Τύπου το ίδιο μάθημα αποκτά πιο έντονη εσωτερική δυναμική. Η Σφύρα μπορεί να ιδωθεί ως δύναμη της συνειδήσεως, η Σμίλη ως παιδεία που μορφοποιεί και το Νήμα ως έλεγχος ευθύτητας. Η τριάδα Σοφίας, Ισχύος και Κάλλους μπορεί να διαβαστεί ως πλήρης ανθρωπολογία: διάνοια που κατευθύνει, ηθική βούληση που ενεργεί, αίσθηση αρμονίας που εξανθρωπίζει. Και η σχέση Γνώμονος και Διαβήτη υποδηλώνει ότι ο νεοεισερχόμενος οφείλει πρώτα να θεμελιώσει την ορθότητα πριν απαιτήσει την πλήρη έκταση της γνώσης.

Άρα οι δύο πρώτοι Πίνακες συμφωνούν στο ουσιαστικό: ο Μαθητής δεν χρειάζεται περισσότερη εξουσία· χρειάζεται περισσότερη κυριαρχία πάνω στον εαυτό του.

3. Ο Εταίρος στις δύο παραδόσεις — από τη γνώση στην αυτογνωσία

Ο δεύτερος βαθμός είναι η μεγάλη στροφή από τη μορφοποίηση του χαρακτήρα προς την καλλιέργεια της διάνοιας. Στην Emulation κυριαρχεί η Ελικοειδής Κλίμακα, οι δύο στύλοι, οι αριθμοί τρία, πέντε και επτά, οι Ελεύθερες Τέχνες και Επιστήμες, η Γεωμετρία, οι σφαίρες και η πορεία προς τον Μεσαίο Θάλαμο.

Η ιδέα είναι ότι ο Τέκτων δεν μπορεί να παραμένει ηθικά καλοπροαίρετος αλλά πνευματικά ακαλλιέργητος. Η καλή πρόθεση χωρίς κρίση μπορεί να γίνει εύπιστη. Η δύναμη χωρίς λογική μπορεί να γίνει επικίνδυνη. Η παιδεία γίνεται λοιπόν μέρος της ηθικής.

Στον Πίνακα Σκωτικού Τύπου ο ίδιος βαθμός αποκτά μία έντονα δελφική και φιλοσοφική εστίαση: το «Γνώθι σαυτόν» μετατρέπει τη Γεωμετρία από επιστήμη μέτρησης του εξωτερικού χώρου σε συμβολική μέτρηση του εσωτερικού ανθρώπου. Οι αισθήσεις χρειάζονται πείρα και κρίση. Οι τέχνες χρειάζονται ηθικό σκοπό. Οι σφαίρες διευρύνουν τον ορίζοντα. Ο κατεργασμένος λίθος δηλώνει ότι η εργασία του πρώτου βαθμού έχει ήδη αφήσει μορφή. Ένα σκέλος του Διαβήτη αποκαλύπτεται: η γνώση αυξάνεται, αλλά η αλήθεια δεν εξαντλείται.

Η βαθύτερη σύνδεση των δύο Πινάκων είναι αυτή: η Emulation δείχνει πώς ανεβαίνουμε στη γνώση· ο Σκωτικού Τύπου Πίνακας μας ρωτά ποιον γνωρίζουμε όταν φτάσουμε ψηλότερα. Και η απάντηση είναι ότι η ανώτερη γνώση επιστρέφει τελικά στον ίδιο τον γνώστη.

4. Ο Τέκτων Διδάσκαλος στις δύο παραδόσεις — από τη γνώση στη σοφία

Στον τρίτο βαθμό η Τεκτονική παιδεία αλλάζει ξανά επίπεδο. Ο άνθρωπος που έμαθε να εργάζεται και να σκέφτεται καλείται τώρα να ιεραρχήσει. Η θνητότητα εισέρχεται στο κέντρο όχι ως απαισιοδοξία αλλά ως απόλυτος κανόνας αναλογίας.

Στην Emulation το φέρετρο, το κρανίο, η Ακακία, τα εργαλεία, η παραδοσιακή ιστορία, η απώλεια και η Έγερση διαμορφώνουν ένα μάθημα πιστότητας. Το ερώτημα δεν είναι πια μόνο «τι είναι σωστό;» αλλά «θα παραμείνω πιστός στο σωστό όταν αυτό κοστίζει;».

Στον Πίνακα Σκωτικού Τύπου η εικόνα εντείνει την παιδεία του θανάτου. Το Μωσαϊκό Δάπεδο καταλήγει στο κοινό όριο όλων. Το κρανίο αφαιρεί τίτλους. Η Ακακία αντιτάσσει στην υλική φθορά την αθανασία, τη μνήμη και τη συνέχεια. Και τα δύο σκέλη του Διαβήτη εμφανίζονται πλέον αποκαλυμμένα, όχι ως δήλωση παντογνωσίας, αλλά ως σημείο ώριμης συνείδησης που γνωρίζει ακριβώς τα όριά της.

Οι δύο τρίτοι Πίνακες συναντώνται έτσι σε μία μεγάλη αρχή: η σοφία δεν είναι η ποσότητα όσων γνωρίζω, αλλά η ποιότητα των επιλογών που κάνω επειδή γνωρίζω ότι ο χρόνος μου είναι περιορισμένος.

5. Η κρυφή ραχοκοκαλιά των έξι Πινάκων

Αν απομακρυνθούμε από τις λεπτομέρειες, εμφανίζονται έξι επαναλαμβανόμενοι άξονες.

Πρώτος άξονας: ο Λίθος. Στον Μαθητή είναι το υλικό που χρειάζεται κατεργασία. Στον Εταίρο η κατεργασία αποκτά αναλογία και θέση. Στον Διδάσκαλο ο λίθος παύει να είναι κέντρο· το ερώτημα γίνεται τι οικοδόμημα θα παραμείνει.

Δεύτερος άξονας: τα Εργαλεία. Αρχικά πειθαρχούν. Έπειτα μετρούν, εκπαιδεύουν και ανοίγουν δρόμους. Τέλος υπενθυμίζουν ότι η δύναμη του εργαλείου εξαρτάται από την ηθική του χειριστή.

Τρίτος άξονας: το Φως. Στον Μαθητή είναι κατεύθυνση. Στον Εταίρο γίνεται γνώση. Στον Διδάσκαλο μετατρέπεται σε σοφία που αναγνωρίζει και το μυστήριο.

Τέταρτος άξονας: ο Γνώμων και ο Διαβήτης. Ο Γνώμων ζητά ορθότητα. Ο Διαβήτης ορίζει και διευρύνει την περιφέρεια της συνείδησης. Η σταδιακή μεταβολή της σχέσης τους στους τρεις βαθμούς μπορεί να ιδωθεί ως μετάβαση από εξωτερικό κανόνα προς εσωτερικευμένη ηθική και ώριμη αυτοκυριαρχία.

Πέμπτος άξονας: ο Ναός. Στον Μαθητή είναι σχέδιο. Στον Εταίρο είναι σύστημα σχέσεων. Στον Διδάσκαλο είναι έργο μεγαλύτερο από τον εργάτη.

Έκτος άξονας: ο Χρόνος. Στον πρώτο βαθμό υπάρχει χρόνος για εργασία. Στον δεύτερο υπάρχει χρόνος για μάθηση. Στον τρίτο μαθαίνουμε ότι ο χρόνος δεν είναι απειρίοριστος. Γι' αυτό η εργασία και η μάθηση αποκτούν επείγον ηθικό νόημα.

6. Από την αυτοκυριαρχία στην υπηρεσία

Η μεγαλύτερη παρεξήγηση θα ήταν να θεωρήσουμε ότι οι Πίνακες Χαράξεως είναι μία τεχνολογία προσωπικής τελειοποίησης για χάρη του ίδιου του εγώ. Η Τεκτονική πορεία δεν ολοκληρώνεται όταν ο άνθρωπος γίνει πιο ικανός, πιο μορφωμένος ή πιο πειθαρχημένος. Ολοκληρώνεται όταν οι ικανότητές του επιστρέφουν στην κοινότητα ως υπηρεσία.

Η Πίστη, η Ελπίδα και η Φιλανθρωπία, η ισότητα της Στάθμης, η αδελφική υπεράσπιση της υπόληψης, η μετάδοση γνώσης από τον έμπειρο στον νεότερο, η προετοιμασία διαδόχων και η ευθύνη απέναντι στον Ναό είναι όλες διαφορετικές μορφές της ίδιας αρχής: η προσωπική βελτίωση χωρίς προσφορά είναι ανολοκλήρωτη.

7. Η τριβαθμιαία μεταμόρφωση: Δύναμη — Νόηση — Σοφία

Ολόκληρη η εξάδα μπορεί να συμπυκνωθεί σε τρεις λέξεις: Δύναμη, Νόηση, Σοφία.

Ο Μαθητής διαθέτει δύναμη και μαθαίνει να τη ρυθμίζει. Ο Εταίρος καλλιεργεί τη νόηση και μαθαίνει να τη μετρά. Ο Διδάσκαλος αναζητεί σοφία και μαθαίνει να θέτει δύναμη και νόηση κάτω από το μέτρο της αρετής.

Αν η δύναμη δεν περάσει από την πειθαρχία, γίνεται πάθος. Αν η νόηση δεν περάσει από την αυτογνωσία, γίνεται αλαζονεία. Αν η σοφία δεν περάσει από την υπηρεσία, γίνεται απομονωμένη θεωρία. Η ολοκληρωμένη Τεκτονική προσωπικότητα χρειάζεται και τα τρία.

8. Ένα πρακτικό πρόγραμμα ζωής από τους έξι Πίνακες

Οι Πίνακες μπορούν να μετατραπούν σε έξι καθημερινές ερωτήσεις:

Πρώτον: ποιο σημείο του χαρακτήρα μου παραμένει ακατέργαστο; Δεύτερον: ποια γνώση χρειάζομαι για να μην ενεργώ μόνο με καλή πρόθεση αλλά και με ορθή κρίση; Τρίτον: ποια αρχή μου θα άντεχε πραγματικό κόστος; Τέταρτον: ποιο πάθος πρέπει να υπαχθεί σε μέτρο; Πέμπτον: τι γνωρίζω πραγματικά για τον εαυτό μου και ποια προκατάληψη παραμένει αόρατη; Έκτον: τι θα συνεχίσει να υπάρχει, να λειτουργεί ή να ωφελεί όταν εγώ αποχωρήσω;

Αν οι ερωτήσεις αυτές επανέρχονται περιοδικά, ο Πίνακας Χαράξεως παύει να είναι αντικείμενο της Στοάς και γίνεται προσωπικός μηχανισμός αναστοχασμού.

Επίλογος — από το σύμβολο στον άνθρωπο

Αδελφοί,

Οι έξι Πίνακες δεν μας ζητούν να γίνουμε ειδικοί στην ονοματολογία των συμβόλων. Μας ζητούν κάτι δυσκολότερο: να επιτρέψουμε στα σύμβολα να μας κρίνουν.

Ο Γνώμων έχει νόημα μόνο αν ελέγχει την πράξη μας. Ο Διαβήτης μόνο αν περιορίζει τα πάθη μας. Η Στάθμη μόνο αν αλλάζει τον τρόπο που αντιμετωπίζουμε τον άλλο. Η Κλίμακα μόνο αν συνεχίζουμε να ανεβαίνουμε. Η Γεωμετρία μόνο αν διορθώνει τις αναλογίες της ζωής μας. Η Ακακία μόνο αν μας αναγκάζει να σκεφτούμε τι αξίζει να επιβιώσει από εμάς.

Έτσι οι δύο παραδόσεις, Emulation και Σκωτικού Τύπου, συναντώνται στο ίδιο τελικό σημείο. Ο Πίνακας Χαράξεως δεν είναι τελικά σχέδιο ενός κτιρίου. Είναι σχέδιο ενός ανθρώπου. Και ο Ναός που καλούμαστε να οικοδομήσουμε δεν βρίσκεται μόνο γύρω μας. Βρίσκεται μέσα μας, ανάμεσά μας και, αν εργαστούμε σωστά, θα συνεχίσει πέρα από εμάς.

*Ακατέργαστος Άνθρωπος → Αυτοκυριαρχία → Γνώση → Αυτογνωσία → Σοφία → Υπηρεσία →
Παρακαταθήκη*